

דבר העובדים בארץ ישראל מאז 1925

צבא וחברה

צבא וחברה / האם אסון המסוקים והמחאה שקמה בעקבותיו, הובילו לנסיגה מלבנון?

חודשיים אחרי אסון המסוקים, בו נהרגו 73 לוחמים ואנשי צוות שהיו בדרכם לרצועת הביטחון, קמה תנועת המחאה "ארבע אימהות" שדרשה את יציאת צה"ל מלבנון. בשאלה אם אלו היו הגורמים שהניעו את יציאת צה"ל מלבנון בשנת 2000, הדעות חלוקות

תדריך לפני פתיחת ציר ממוצב גלגלית ברצועת הביטחון בלבנון לארץ. ברקע שכונת נרקיס במטולה (צילום: טל ס, מתוך ויקיפדיה)

מיכל רוטנברג

עדכון אחרון: 07.02.2017 | 12:49

אסון המסוקים בפברואר 1997, היה האסון הצבאי הגדול ביותר בתולדות המדינה. התנגשות בין שני מסוקי יסעור, בעת שהובילו לוחמים למוצבי צה"ל ברצועת לבנון, הביאה למותם של 73 חיילים ואנשי צוות. חודשיים אחרי האסון, קמה תנועת המחאה "ארבע אימהות" שדרשה להוציא את צה"ל מלבנון. ב-24 במאי 2000, כ-18 שנה לאחר כיבוש השטח במלחמת לבנון הראשונה, הוציאה ממשלת ישראל, בראשות אהוד ברק, את כל כוחות הצבא הישראלי מדרום לבנון.

אסון המסוקים 1997 (צילום: סוכנות AP).

שתי שאלות מהותיות עולות ממהלך עניינים זה. ראשית, האם היה זה גודלו של האסון, ותנועת המחאה שהתעוררה בעקבותיו, שהובילו להחלטה לסגת מלבנון או שמא היו גורמים אחרים שהניעו את המהלך; ושנית, מה היו ההשפעות של האסון ותנועת המחאה על האופן בו מנהלת מדינת ישראל עימותים צבאיים.

Advertisement

מלחמת לבנון הראשונה פרצה ב-5 ביוני 1982. בתגובה לניסיון התנקשות של מחבלים פלסטינים בחייו של שגריר ישראל בבריטניה, שלמה ארגוב, הפציצה ישראל תשעה מתקנים של אש"ף בלבנון. אש"ף הגיב בהפגזה כבדה של כ-500 רקטות על יישובי הצפון והשתמש בכוחות השריון הקטנים שעמדו לרשותו לתקיפת גבול ישראל. ב-29 בספטמבר של אותה שנה נסוג צה"ל מביירות, בירת לבנון, ובכך באה המלחמה לסופה הרשמי. אך כוחות צה"ל נשארו פרוסים בלבנון במה שכונה "הבוץ הלבנוני", ביטוי לתחושת חוסר התוחלת והסוגיות המוסריות המורכבות שעלו מהשהייה הארוכה בשטח.

שלוש שנים אחרי שוך הקרבות, ביוני 1985, החליטה ממשלת האחדות הלאומית על נסיגה לקו חדש של מספר קילומטרים בדרום לבנון, שכונה "רצועת הביטחון", שמטרתו המוצהרת הייתה להגן על יישובי ישראל לאורך גבול הצפון. בשנים של פרישת צה"ל ברצועת הביטחון נהרגו יותר מ-20 חיילים בשנה בממוצע.

כאמור, רק במאי 2000 עזב החייל הישראלי האחרון את רצועת הביטחון.

"לזעזע את הקיפאון שנוצר בממשלה"

"בראשית הדרך היה הרבה אנטגוניזם כלפינו בעיקר בגלל שהצבא משרת בלבנון ואנחנו עומדות בצמתים וקוראות ליציאה משם", סיפרה לדבר ראשון אורנה שמעוני, שהייתה ממנהיגות תנועת ארבע אימהות.

"אך במשך השנים הפעילות האטרקטיבית והמגוונת והעקביות שלנו יצרה יחס אחר" הוסיפה, "היה לנו אופן מאבק חדש, מאוד לא מוכר, כזה שמגיע לסלון הבתים. הבאנו איתנו את סגנון המסעות – מסעות אופניים אל ראשי העיר בישראל, מסע טרקטורונים אל התעשיינים, ג'יפים אל ערוצי התקשורת, מסע אל ליבו של השוק למפגש עממי, מסע מוניות אל האוניברסיטאות. והתקשורת צילמה, רצינו להגיע אל ליבו של הציבור הישראלי".

Advertisement

לדבריה, נקודת מפנה משמעותית בתמיכה הציבורית במטרתן הייתה כשהצטרפו אליה גברים – לוחמים שהשתחררו מצה"ל ושירתו שנים ארוכות בלבנון. "זה נתן כלים לוויכוח בלי רגשי נחיתות" הסבירה שמעוני, "ראשי ערים, שרובם היו תתי אלופים או אלופים במיל", קיבלו קשה את האמירה שרצועת הביטחון לא מגנה על הצפון ובכך לא מגנה על המדינה".

שמעוני הזכירה כי מי שלבסוף הוציא את צה"ל מלבנון היה ראש הממשלה לשעבר, אהוד ברק. לדבריה, "היינו קטליזטור אבל ההכרעה בפירוש של ברק." היא הוסיפה כי גם כמות ההרוגים הכריעה בסופו של דבר את הכף, "מספרי הנופלים הלכו וגדלו. בהתחלה היו 17 הרוגים בשנה, אחר כך המספר עלה ל-25 הרוגים, ובשנה בה קמה התנועה, 1997, המספר עמד כבר 102 הרוגים".

אורנה שמעוני ובנה, סגן איל שמעוני, שנהרג ליד מוצב ריחן שבלבנון בספטמבר 1997 (התמונה באדיבות המצולמת).

פעילותה של התנועה עוררה ויכוח נוקב. "אמרו שהפעילות של 'ארבע אימהות' מרפה את ידי צה"ל ואולי מורידה את המוטיבציה ומחלישה את צה"ל" נזכרה שמעוני, "זה ויכוח לגיטימי. מוטב היה להתווכח כדי לזעזע את הקיפאון שנוצר בממשלה. 15 שנה שיושבים ברצועת הביטחון. גם אם באמירה זה הוריד את המוטיבציה, היה חשוב להגיד לממשלה 'עצרי רגע את הקיפאון. בואי תחשבי שוב'".

Advertisement

בהקשר זה, הדגישה שמעוני את חשיבות התזמון של הבעת הביקורת. "כשהמלחמה מתנהלת בכל עצמתה אני לא נוהגת להתראיין ולהביע עמדה שמרפה את ידי הצבא, הדיבור הוא תמיד מול המדינאים" הסבירה, "אך כשמלחמה נמשכת ונדמה לי שהמטרות הושגו והשהייה מביאה תחושה שנשארים בשטח לאחר השגת המטרות, ואז מזנבים בנו ללא הפסק, כאשר הצבא יושב כבט"ש (ביטחון שוטף, מ.ר.), הוא כבר לא בקרב – בנקודה הזאת מותר לתנועות מחאה להגיד אמירה. לא לאפשר את הרוגע. כל הזמן תתמודדו האם הצעד הזה נכון – תמיד מול הדרג המדיני, אף פעם לא מול צה"ל".

ד"ר ציפי ישראלי: "בהתחלה לא דיברו על אסון המסוקים בהקשר של השהייה בלבנון. בחודשים הראשונים התעסקו בעיקר בשכול הלאומי

גם כיום, 17 שנים אחרי הנסיגה מרצועת הביטחון, רבים מותחים ביקורת על פעילותה של ארבע אימהות. במאמר שפרסם בערוץ 7, במלאת עשור לאסון המסוקים, האשים ח"כ יולי אדלשטיין את התנועה בכך שיצרה דה-לגיטימציה לסיכון חיי חיילים למען שמירה על ביטחון המדינה.